

**ЗАГАЛЬНОТЕКСТОВА СТРАТЕГІЯ ВТІЛЕННЯ СЕМАНТИКИ
ПОЧАТКУ І КІНЦЯ В АНГЛОМОВНОМУ ЖУРНАЛЬНОМУ
ДИСКУРСІ**

Репех Н.В.

У статті на матеріалі англomовного журнального дискурсу розглядається текстове втілення загальнотекстової стратегії представлення подій номінативними засобами на позначення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ, виокремлюються відповідні тактики її реалізації. Виявлено, що висунення одиниць з досліджуваною семантикою у топикальні та підсумкові речення абзаців основної частини тексту акцентує увагу аудиторії на початку чи завершенні події, поданої у певному ракурсі. Доведено, що зміна кількості одиниць із семантикою ПОЧАТКУ і КІНЦЯ у різних блоках статей репрезентує динаміку розвитку події.

Ключові слова: загальнотекстова стратегія, журнальний дискурс, когнітивна риторика, семантика ПОЧАТКУ і КІНЦЯ.

На матеріалі англоязычного журнального дискурса в статті рассматривается общетекстовая стратегия репрезентации событий средствами обозначения семантики НАЧАЛА и КОНЦА, выделяются тактики её реализации. Установлено, что выдвижение единиц с исследуемым значением в топикальные и завершающие предложения абзацев основной части статьи акцентирует внимание аудитории на авторском видении события. Доказано, что употребление различного количества единиц с семантикой НАЧАЛА и КОНЦА в разных блоках журнальной статьи репрезентирует динамику развития событий.

Ключевые слова: заглавные стратегии, журнальный дискурс, когнитивная риторика, семантика НАЧАЛА и КОНЦА.

The article discusses the overall textual strategy and corresponding tactics representing the semantics of BEGINNING and END in English magazine discourse. The paper reveals that the foregrounding of the units denoting BEGINNING and END in topical and final sentences of the main blocks draws the readers' attention to the author's vision of the depicted event. It is proved that changing the quantity of the studied units used in different parts of an article serves as a means of rendering the event dynamics.

Key words: overall textual strategy, magazine discourse, cognitive rhetoric, semantics of BEGINNING and END.

Навколишній світ, людина, яка існує в ньому, її вчинки і почуття, різноманітні явища можуть бути зрозумілі і пояснені лише після їх виокремлення зі зв'язного ланцюга інших подій, а це в свою чергу вимагає своєрідного часового і просторового обмеження поняттями ПОЧАТКУ і КІНЦЯ. Їхня особлива роль виявляється у журнальному різновиді медіа-дискурсу, що зумовлено періодичністю його виходу раз на тиждень і, як наслідок, великою кількістю представлених подій.

Сучасний журнальний дискурс розглядається як сконструйована мовними і друкованими засобами реальність [9, с. 15]. Репрезентуючи події тижня на фоні загальних світових тенденцій, англomовні журнали часто потрапляють до рук читачів, коли представлений у випуску зміст давно втратив свою новизну. Тому одним із завдань новинних журналів є приваблення уваги читача до поданих подій, зокрема створення ефектів свіжості представленої інформації й присутності за рахунок апеляції до перцептивного досвіду читачів, що зокрема досягається за допомогою номінативних одиниць на позначення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ. До цього часу семантика ПОЧАТКУ і КІНЦЯ досліджувалася у руслі двох підходів: системно-мовного і логіко-семантичного. У системно-мовних розвідках проведено діахронічний аналіз англійських дієслів на позначення початку і

кінця процесу [8, с. 14-23] та порівняльний аналіз дієслів початку і кінця існування на матеріалі англійської та української мов [3, с. 242-255]. Логіко-семантичний підхід зосередився на виявленні особливостей втілення досліджуваної семантики в російській та українській мовних картинах світу [7; 10]. У цьому руслі окрему увагу привертало втілення семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в окремих різновидах дискурсу – художньому [1] й ритуальному [5].

Саме логіко-семантичні розвідки окреслили наріжні питання, пов'язані з перцептивними передумовами формування семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ та концептуальною репрезентацією досліджуваних смислів, що можна з'ясувати лише з залученням дослідницького апарату когнітивної лінгвістики, котра вивчає способи концептуалізації та вербалізації дійсності [4, с. 53]. Дослідження смислів ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в аспекті конструювання медійної реальності неможливе без звернення до когнітивно-риторичного підходу, спрямованого на встановлення взаємозв'язку між когнітивною семантикою, котра вивчає загальні процеси концептуалізації людиною дійсності, уяви та мислення, і риторику, яка пов'язує згадані здібності з конкретними ситуаціями [12, с. 446].

Спрямованість сучасних когнітивно-риторичних студій на вивчення взаємодії мови з ментальними структурами різного ступеня узагальнення з метою здійснення впливу на аудиторію зумовлює **актуальність** цієї розвідки.

Метою статті є визначення загальнотекстової стратегії репрезентації семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ, виокремлення тактик її реалізації та пояснення їхньої ролі у побудові статей, яка впливає на сприйняття аудиторією подій. Зазначена мета передбачає виконання наступних **завдань**: окреслити сенсомоторні витоки формування досліджуваної семантики й проаналізувати їх втілення в значенні одиниць, які експлікують ідеї ПОЧАТКУ і КІНЦЯ; пояснити їх вплив на читачів за аналогією до

безпосередньої взаємодії з навколишнім середовищем; визначити зміни у репрезентації подій, вербалізованих одиницями зі значенням ПОЧАТКУ і КІНЦЯ у різних блоках статей (заголовному комплексі, вступі, блоці головної події, висновках).

Об'єктом дослідження є загальнотекстова стратегія й відповідні тактики репрезентації семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в англomовному журнальному дискурсі, а **предмет** вивчення становить когнітивно-риторичний аспект їхнього втілення у журнальних статтях.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що у ній уперше когнітивно-риторичний підхід застосований до вивчення текстового втілення смислів ПОЧАТКУ і КІНЦЯ **на матеріалі** журнальних статей, дібраних з англomовних часописів новин *Newsweek* і *The Economist*.

З позицій когнітивної лінгвістики семантика ПОЧАТКУ і КІНЦЯ сформувалася внаслідок суперординатної категоризації сенсомоторного досвіду, пов'язаного з концептуалізацією народження і смерті, створення і руйнації, сходу й заходу, входу й виходу, тощо [7, с. 109], тобто з базовим рівнем, на якому світ розпізнається в процесі його сприйняття [13, с. 93-97]. Відповідно, одиниці, які називають ПОЧАТОК і КІНЕЦЬ на суперординатному рівні (*begin, end, start, finish* тощо) зараховуємо до узагальнювальних, а ті, у яких досліджувана семантика сформована на основі концептуалізації повсякденного досвіду, відносимо до номінацій базового рівня (*die, dry up, evaporate, lose, open, spark, spring up* та ін.).

Сенсомоторні дані, пов'язані з візуально-тактильним освоєнням навколишнього середовища, осмисленням початку і кінця руху або джерела й цілі застосування сили, формалізовані у значенні досліджуваних номінативних одиниць за допомогою образ-схем, котрі як базові структури лінгвокогнітивної діяльності мовної особистості репрезентують перцептивні відношення у формі елементарних повторюваних експерієнтаційних моделей, покладених в основу формування складних образів свідомості [11,

с. 29], дозволяючи поєднати результати сприйняття з мовою та пояснити формування лексичного значення. Тому образ-схеми розглядаємо як базові концептуальні структури репрезентації ПОЧАТКУ і КІНЦЯ у значенні номінативних засобів і конструювання подій на різних рівнях узагальнення.

У **просторово-перцептивних** засобах значення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ спирається на відношення БЛИЗЬКО – ДАЛЕКО (NEAR – FAR), які відображають відстань між спостерігачем та об'єктами концептуалізації, напр., *at the end of the tunnel, at the first sign* тощо. Одиниці **кінетичної** групи – *arrival, collapse, go, come, fall* – співвідносять значення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ з прямовисним і коловим рухом, представленим образ-схемами ШЛЯХ (PATH), ВЕРТИКАЛЬ (VERTICALITY), ЦИКЛ (CYCLE), ПОВТОРЕННЯ (ITERATION). Одиниці **силової** семантики – *build, destroy, let, make, open, ruin* – вказують на ПОЧАТОК як джерело, причину змін, а її усунення – як КІНЕЦЬ, наслідок цих змін, залучаючи силові образ-схеми ПРИМУШЕННЯ (COMPULSION), УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОДИ (RESTRAINT REMOVAL), ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ (ENABLEMENT).

Медійне втілення семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ підпорядковане трьома початковим етапам риторичної текстобудови: відбору аргументів (інвенція), їх розташуванню (диспозиція), вербальній орнаменталізації (елокуція) [2, с. 22]. В англійському журнальному дискурсі новин замисел автора подати подію під певним кутом зору визначається на етапі інвенції й зумовлює послідовність вживання на етапі диспозиції дібраних під час елокуції засобів вербалізації семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ. З метою відображення певного аспекту події структурно-композиційна будова дискурсу підпорядковується на стадії диспозиції певним схемам аранжування номінативних засобів на позначення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в окремих сегментах тексту: у заголовку, підзаголовку, вступі, блоках головної події і фону, висновках.

У цій розвідці розглянемо загальнотекстову стратегію репрезентації семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ, яка спрямована на привернення уваги до зображених подій у заголовку й створення їх завершеного образу упродовж цілого тексту за допомогою одиниць з досліджуваними значеннями: у заголовному комплексі, вступі, блоках головної події і фоновій інформації, висновках. Виокремлена стратегія реалізується двом тактикам: тематичного акцентування та імітування динаміки розвитку подій.

Тактика тематичного акцентування полягає у створенні цільного образу події за рахунок висуненням одиниць із семантикою ПОЧАТКУ і КІНЦЯ у топікальне, тобто перше речення абзацу, котре корелюючи з заголовком, уводить головну ідею абзацу, таким чином визначаючи специфіку зображеної події; підсумкове, останнє речення абзацу, узагальнюючи інформацію подану у ньому, розкриває тему усієї статті; чи обидва речення вступу, абзаців, що утворюють блоки головної події, фону й висновків, адже висунення розглядають як розміщення на передньому плані форм, які слугують "ключами" в процесах мовної обробки інформації [6, с. 21]. Тому, при тематичному акцентуванні подій швидко переглядаючи статті, тобто знайомлячись з першим і останнім реченнями параграфів, читач отримує повний образ події. Відповідно, автори журнальних статей можуть маніпулювати сприйманням інформації читачами, включаючи у головні речення абзаців, що утворюють основні блоки статей, одиниці на позначення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ, які встановлюють ракурс зображення важливої події.

Тактика тематичного акцентування подій реалізується трьома комунікативними ходами: **топікальним**, за якого одиниці з семантикою ПОЧАТКУ і КІНЦЯ розміщуються у першому, тобто топікальному реченні абзацу, **підсумковим**, за якого досліджувані одиниці розташовуються в останньому реченні кожного абзацу, **топікально-підсумковим (рамковим)**, який полягає у вживанні одиниць із досліджуваною семантикою у першому й останньому реченнях абзаців основних блоків статті, створюючи своєрідне

обрамлення кожного з них, тим самим найбільш повно відтворюючи специфіку репрезентованої події.

Продемонструємо взаємодію тактики тематичного акцентування з вказаними ходами на прикладі статті про джерела невдач Європейського Союзу, під назвою *Murder on the EU Express* (Newsweek 11.04.2011, 8-9), яка містить алюзію до роману Агати Крісті “*Murder on the Orient Express*”. Іменник *murder*, вжитий на початку заголовка, одразу привертає увагу до насильницького КІНЦЯ, поданого семантикою одиниці в термінах вбивства, а іменниковий вираз *the EU Express* вказує на Європейський Союз, в якому воно відбулось. У першому реченні підзаголовку експліковане у заголовку вбивство співвідноситься з роз’єднанням економічного союзу, вербалізованого фразовим дієсловом *come apart*, а дієслово *begin* позначає початок процесу пошуку винуватих цього (*the finger-pointing has begun*): *With the monetary union coming apart, the finger-pointing has begun*. У другому реченні дієслово *kill* інтенсифікує завдяки повторенню ідею насильницького КІНЦЯ Євросоюзу. Подане у формі питання, друге речення запрошує читачів дізнатися, хто ж вбив Європу: *Who really killed Europe?*. Тому, ідея вбивства пронизує усю статтю.

Іменник зі значенням КІНЦЯ *death*, вжитий в останньому реченні інтродуктивного абзацу, підсумовує вербалізовану у заголовному комплексі ідею КІНЦЯ процвітання ЄС у термінах смерті, яка є КІНЦЕМ природнього ЦИКЛУ життя усіх істот, тобто імплікуючи, що ЄС вичерпала свої життєві ресурси: *The strange death of the European Union may prove to be a rather similar case*. Причини смерті у сенсі занепаду Європи конструюються досліджуваними одиницями силової семантики зі значенням відкриття, *reveal*, творення *blow holes*, *create*, встановлення перешкоди *drive wedges into*, примушення *impose on smb* та зі значенням невдачі й провалу *fail*, *failure to create*, вжитими у топікальних реченнях абзаців блоку головної події (з третього по восьмий абзаци статті): (3) *Not only has the economic blown holes*

in the finances of nearly all EU states, it has also revealed a deep reluctance on the part of those least affected to bail out the hardest hit; (4) The underlying problem is the euro's failure to create a truly integrated market for labour; (5) In the wake of American crisis, some banks failed – most spectacularly Lehman Brothers – but most were bailed out, and the federal deficit soared; (6)The crisis has driven not just one but two divisive wedges into European economy; (7) [...] the last Irish government created the present fiscal crisis; (8) The German government keeps insisting that the recipients of bailout money impose painful austerity measures on themselves. У топікальному реченні третього абзацу (3) дієслівна фраза *blow holes* експлікує причину КІНЦЯ ЄС – створення дірок у фінансових системах європейських держав, джерелом яких є неправильна економічна політика (*the economic*); дієслово *reveal*, активуючи УСУНЕННЯ ВІЗУАЛЬНОЇ ПЕРЕШКОДИ, підтверджує, що хибні економічні кроки викрили недоліки усередині ЄС. Іменникова фраза *the euro's failure to create a truly integrated market for labour*, вжита на початку четвертого абзацу (4), експлікує КІНЕЦЬ ЄС як результат неспроможності його лідерів створити спільний ринок праці. Дієслово *fail*, у п'ятому параграфі (5), в якому проводяться аналогії з проблемами у США, позначає КІНЕЦЬ процвітання країни як результат падіння й краху банків через слабкість чи хвороби. Сталий вислів *drive divisive wedges* (“вбити кілки перешкоди”), вжитий у топікальному реченні шостого абзацу (6), активує ПЕРЕШКОДИ, породжені кризою (*crisis*), які осмислюються як джерело виникших проблем. ПОЧАТОК кризи пов'язується з хибами національних урядів Греції, Іспанії, Португалії, які створили фіскальну кризу (*created the present fiscal crisis*), серед яких головним винуватцем є уряд Ірландії, названий на початку сьомого абзаці (7). Дієслово *impose* у першому реченні восьмого абзацу (8), активуючи ПРИМУШЕННЯ, експлікує причину КІНЦЯ єдності в ЄС як наслідок примусового зі сторони Німеччини впровадження мір суворої економії у проблемних країнах.

Тактика імітування динаміки розвитку подій полягає у відтворенні ходу подій за рахунок різної концентрації, тобто кількості вживання одиниць зі значенням ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в абзацах упродовж усієї статті. Концентрація може бути ампліудною (хвилеподібною), пов'язаною зі збільшенням, а потім зі спадом кількості вживання досліджуваних одиниць, та рівномірною, що полягає у вживанні приблизно однакової кількості вказаних одиниць в абзацах, що утворюють основні блоки статей. Зазначена тактика реалізується двома комунікативними ходами – хвилеподібного й рівномірного конструювання розвитку репрезентованих у статтях подій. За **хвилеподібного зображення** подій їхня специфіка розкривається одиницями зі значенням ПОЧАТКУ і КІНЦЯ, кількість яких збільшується в кожному наступному абзаці, досягаючи піку у блоці головної події і згодом зменшуючись у фінальній частині. Цей комунікативний хід, як правило, структурує статті про війні, революції, заворушення, повстання, політичні й соціально-економічні невдоволення, які розвиваються хвилеподібно, тобто характеризуються підйомами і спадами, напр., *The Beginning of the End of Putin* (The Economist 3.03.2012), *Belgrade Calling* (10.02.2011), *The Scent of Jasmine Spreads* (27.06.2011) та ін. За **рівномірного відтворення** подій кількість одиниць із досліджуваним значенням зберігається приблизно однаковою в абзацах усіх основних блоків статті, створюючи ефект поступальності розвитку події. Розглянемо втілення тактики імітування динаміки розвитку події на прикладі статті під назвою *The Beginning of the End of Putin* (The Economist 3.03.2012) про заворушення у Росії напередодні президентських виборів.

Вона структурована комунікативним ходом хвилеподібного зображення подій, пов'язаного з наростанням кількості одиниць з семантикою ПОЧАТКУ і КІНЦЯ до найбільшого у блоці головної події та поступовим спаданням їх концентрації до заключної частини. Реалізуючи загальнотекстову стратегію, зазначений хід втілюється з заголовку, у якому

іменник *beginning* у сполученні з *end* позначає першу фазу КІНЦЯ політичного життя Путіна, привертаючи увагу до теми статті. Дієслово *become* у поєднанні з прислівником *once again*, актуалізуючи ЦИКЛ, виражає повторний ПОЧАТОК президентства Путіна, який подається як джерело неспокою в Росії у першому реченні підзаголовка. Дієслово *run out* у другому реченні підзаголовка, виражає КІНЕЦЬ часу Путіна на чолі держави, конструюючи його як наслідок народного протесту: *Vladimir Putin will once again become Russia's president. Even so, his time is running out*. (The Economist 3.03.2012).

Далі у статті концентрація одиниць з семантикою ПОЧАТКУ і КІНЦЯ змінюється з першого по дев'ятий абзаци – поступово збільшується з однієї до чотирьох, а потім різко спадає знову до однієї – що розкриває природу бунтарських настроїв у країні, викликаних повторним вибором Володимира Путіна президентом Росії. Виключення становлять третій і сьомий абзаци, в яких надається фонові інформація про економічний стан Росії після розпаду Радянського Союзу. Іменник *outcome* у першому абзаци (не від абзацив, а від значення й реалізації ходу) статті вживається лише одна одиниця з досліджуваною семантикою *outcome*, яка експлікує кінцевий результат виборів, співвіднесений у тексті з невизначеністю (що ця невизначеність вам дає?): *The point of elections is that their outcome should be uncertain*. У другому абзаци (йдемо від ходу й значення одиниць) кількість досліджуваних одиниць збільшується до трьох, що демонструє напруження політичної ситуації в Росії: *The uncertainty will come after the election, not before. Developments in the past few months have shown that Mr Putin cannot rule his country indefinitely. The beginning of the end of his reign has begun*. У наведеному фрагменті дієслово *come* експлікує ПОЧАТОК невизначеності в термінах руху, імплікуючи швидкість його настання, а прислівниковий вираз *after the election* позначає темпоральний ПОЧАТОК проблем, пов'язаний з завершенням виборів, які

також стануть ПОЧАТКОМ КІНЦЯ правління Путіна (*the beginning of the end, has begun*).

По чотири одиниці з семантикою ПОЧАТКУ і КІНЦЯ вживається у четвертому () і п'ятому () абзацах вживається (найбільша питома вага досліджуваних одиниць, що використано в одному абзаці цієї статті), які слугують засобами репрезентації піку невдоволення ситуацією у країні: (4) *A richer and vocal middle class has sprung up. Discontent began to rumble. The rigged parliamentary poll in early December was followed by street protests in Moscow and elsewhere. The protests have continued since then, and the demonstrators intend to keep going after Mr Putin's election, starting on the day after the vote.* (5) [...] *Russians have been peeling away from Mr Putin too. Voters are fed up with corruption, disillusioned by his repeated failure to carry through promised reforms [...].*

По одній одиниці на позначення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ вживається у наступних абзацах, що імітує спад заворушень, пов'язаний з силовими засобами їх припинення, вербалізованими дієсловами *repress, push*, виразом *ratchet up the pressure on*, у семантиці яких активується ПРИМУШЕННЯ, яке імплікується як джерело припинення демонстрацій протесту: (6) *He can respond to the pressure for change by trying to repress it, or going with it.* (7) *In 2012 alone he has pushed through a 33% rise in defence, security and police spending.* (8) *Mr Putin could ratchet up the pressure on those media that have actively supported the protesters [...].* Обіцянка Путіна не брати участь у наступних виборах (*promising not to run yet again*) конструюється дієсловом *start* як можливе джерело припинення масового невдоволення в країні: (9) *Should Mr Putin choose instead the path of reform, he could start by promising not to run yet again in 2018 [...].*

Таким чином, загальнотекстова стратегія, спрямована на привернення уваги аудиторії та її утримання за рахунок вербалізації подій засобами експлікації ПОЧАТКУ і КІНЦЯ упродовж усієї статті починаючи з

заголовку, реалізується тактиками тематичного акцентування й імітації динаміки розвитку подій. Тактика тематичного акцентування, структуруючи статтю досліджуваними одиницями, вжитими у топікальному, підсумковому чи обох реченнях абзаців основної частини статті, акцентує ті аспекти події, на яких автор хоче зосередити увагу читачів. Тактика імітування динаміки розвитку подій відтворює специфіку ходу поданих подій за рахунок амплітудної чи фіксованої концентрації одиниць зі значенням ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в абзацах усіх блоків статті, що створює у читачів відчуття специфіки ходу події.

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні внутрішньотекстових тактико-стратегічних засобів втілення семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в англomовному журнальному дискурсі

Література

1. Арутюнова Н. Д. Всё про всё (по текстам Ф.М. Достоевского) / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 363-400.
2. Безменова Н. А. Очерки по теории и истории риторики / Н. А. Безменова. – М.: Наука, 1991. – 215 с.
3. Іваницька Н. Дієслівні системи української та англійської мов: парадигматика і синтагматика: Могографія / Н. Іваницька. – Вінниця: СПД. Главацька, 2011. – 636 с.
4. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М.: МГУ, 1996. – 245с.
5. Левонтина И. Б. Лексика начала и конца трапезы в русском языке / И. Б. Левонтина, А. Д. Шмелев // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 578-583.
6. Лузина Л. Г. Выдвижение / Л. Г. Лузина // Краткий словарь когнитивных терминов. – М.: МГУ, 1996. – С. 21-22.

7. Мечковская Н. Б. Концепты “начало” и “конец”: тождество, антонимия, асимметричность / Н.Б. Мечковская // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 109-120.
8. Мошанова Т. Л. История развития групп глаголов, обозначающих начало и конец процесса, в английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Московский гос. пед. ун-т / Т. Л. Мошанова. – Москва, 1969. – 25 с.
9. Потапенко С. І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти: Монографія / С. І. Потапенко. – Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. – 391 с.
10. Яковенко Л. Українські фразеологізми із семантикою появи, наявності та зникнення як виразники категорії Буття / Л. Яковенко // Вісник Львівського університету. Серія Філологія. – Ч.1. – 2004. – №34. – С. 251-256.
11. Johnson M. The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason / M. Johnson. – Chicago; L.: The University of Chicago Press, 1987. – 233 p.
12. Oakley T. Force-dynamic dimensions of rhetorical effect / T. Oakley // From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics. – B., NY: Mouton de Gruyter, 2005. – P. 444-473.
13. Rosch E. Principles of categorisation / E. Rosch // Fuzzy Grammar / ed. By Bas Aarts, David Denison, Evelien Keizer, Gergana Popova. – N.Y.: Oxford University Press, 2004. – P. 91-108.